

Dejiny marxizmu na Slovensku

MARXIZMUS-LENINIZMUS V ČINNOSTI KSS V OBDOBÍ ILEGALITY

DAGMAR SMREKOVÁ, Ústav filozofie a sociológie SAV, Bratislava

SMREKOVÁ, D.: Marxism-Leninism in the Activity of the Slovak Communist Party in the Period of Illegality. *Filozofia* 40, 1985, No. 2, p. 129.

The author concentrates upon the study of the development of Marxist-Leninist philosophy in Slovakia in the years 1938—1944. She gives an outline of the theoretical elaboration of problems of Marxist philosophy, respectively of philosophic interpretation of important political-ideologic questions of the period in question, basing on the analysis of historical sources, above all the illegal press, party documents, whereby special attention is given to the only theoretical of that time — the Bolshevik Flag. Among the most important questions, from the viewpoint of the development of Marxist Leninist philosophy, belonged the following ones: the necessity of theoretical analysis of the imperialist stage of capitalism and the character of war, problems of the class struggle, socialism and people's democracy in all its forms, the revelation of the substance of fascism, the solution of the national question, patriotism and proletarian internationalism, questions of propagation of Marxist-Leninist ideology in opposition to the clerofascist ideology, the education in scientific worldview etc.

Z hľadiska výskumu dejín marxisticko-leninského filozofického myslenia na Slovensku si osobitnú pozornosť zasluhuje analýza obdobia r. 1938—1944. Ide o obdobie protifašistického a národnooslobodzovacieho zápasu, ktoré začalo mníchovským diktátom a vyvrcholilo Slovenským národným povstaním. Toto obdobie predstavuje jednu z najťažších, ale aj najvýznamnejších kapitol novodobých dejín našich národov.

Boj o marxisticko-leninské myslenie v tomto období sa presúva na pôdu ilegálnej KSS, stáva sa neoddeliteľnou súčasťou jej politickej a ideologickej činnosti. Komunistická strana Slovenska totiž po prechode do ilegality (v októbri 1938) bola nielen politicky, ale aj ideologicky najväčším nepriateľom ľudáckeho fašistického režimu. Ako jediná dôsledne a nekompromisne organizovaná boj proti klérofašistickej ideológii a propagande ľudáctva.¹

V kontexte našej témy treba brať do úvahy dve skutočnosti. Na jednej strane komunistická strana nadväzuje vo svojej činnosti na výsledky formujúceho sa marxisticko-leninského teoretického frontu po založení KSČ r. 1921, na roky pôsobenia slovenskej komunistickej inteligencie

¹ „Komunistická strana Slovenska bola až do povstanie jedinou organizovanou protifašistickou stranou“ (1, s. 41).

DAV, na šípistov, na pôsobenie komunistického tlaču dvadsiaty—tridsiaty rokov (Proletár, Hlas ľudu, Pravda chudoby, Pravda, Spartakus, DAV, Ľudový denník, Slovenské zvästi). Na druhej strane — hoci v ťažkých podmienkach ilegality, kde bol absolútny nedostatok filozoficky vzdelaných kádrov — práve tu a na tejto pôde sa tvorí predmostie k závršeniu zápasu o definitívne víťazstvo ideí marxizmu-leninizmu vo všetkých oblastiach kultúrneho a vedeckého života na Slovensku.

Obraz o teoretickom rozpracovávaní konkrétnych otázok marxisticko-leninskej filozofie, resp. o filozofickej interpretácii závažných problémov, ako aj svedectvo o ich aplikácii v praxi revolučného boja, podáva okrem straníckych dokumentov a článkov slovenskej komunistickej inteligencie v zahraničí² predovšetkým ilegálna tlač. Komunistická strana využívala ilegálnu tlač na propagáciu vlastných stanovísk a agitáciu v boji za idey marxizmu-leninizmu v protiklade k sociálnej a nacionálnej demagógii ideológov a politikov HSLS. Osobitnú pozornosť venovala teoretickej analýze situácie, vyvodzovaniu nových záverov pre budúcnosť, formovaniu nového marxisticko-leninského svetonázoru atď. v polemike s ľudáckymi novinami.

“V tejto tlači sa objavili aj nové formy interpretácie materiálu. Ved vtedy bolo treba často v úsečnej skratke názorne a presvedčivo písať aj o zložitých otázkach stratégie a taktiky a polemizovať s nepriateľskou propagandou vyžadovalo od tvorcov ilegálnej tlače, aby dobre ovládali učenie marxizmu-leninizmu, politickú teóriu, ekonómiu, ale aj metódy a ciele fašistickej, ľudáckej politiky a ideológie. . . Články v ilegálnej tlači . . . imponujú nám doteraz svojou nekompromisnosťou v zásadných otázkach, straníckosťou, bojovnosťou, ideovosťou, ale aj polemikou s goebbelsovskou a machovskou propagandou.“ (2, s. 357).

Podmienky pre vydávanie ilegálnej komunistickej tlače boli vytvárané prakticky až začiatkom roku 1940, keď vyšlo prvé, ešte strojopisom rozmnožené číslo teoretického časopisu *Bolševická zástava*, venované základným otázkam dialektického a historického materializmu, prvé číslo ilegálneho *Hlasu ľudu, Kladivo, Hlas dediny, Iskra, Poľvažské zvästi*.³

Dovtedy komunistická strana vydávala svoje stanoviská a programové vyhlásenia prevažne formou letákov. Systematickejšie pôsobenie v duchu ideí marxizmu-leninizmu v masovejšom meradle bolo o to závažnejšie, že ľudácka propaganda, ktorá r. 1939 mala masovú základňu, získala prostredníctvom svojej nacionálnej a sociálnej demagógie aj časť robotníckej triedy a šírila tu ideológiu, ktorá bola marxizmu nepriateľská.

Filozofická problematika, ako bola v tom období nastoľovaná na

² Popri Clementis V.: Odkazy z Londýna. Bratislava 1947; Usmerňované Slovensko. Londýn 1942.

³ Bibliografický prehľad o ilegálnej tlači pozri cit. lit. č. 3.

pôde strany, nebola nijako samoučelná. Formulácia otázok a riešenie problémov vychádzalo priamo z praxe revolučného boja robotníckej triedy pod vedením KSS a bezprostredne s ním súviselo. Išlo predovšetkým o potrebu teoretickej analýzy daného štádia kapitalizmu a povahy vojny, o otázky triedneho boja vo všetkých jeho formách, o odhalenie podstaty fašizmu, o problémy proletárskej revolúcie, socializmu a ľudovej demokracie, o riešenie pálčivej a naliehavej otázky národa, vlastnectva a proletárskeho internacionalizmu. Teoretické objasnenie týchto otázok bolo nevyhnutné pre určenie stratégie a taktiky antifašistického a národnooslobodzovacieho zápasu, v ktorom KSS zohrala vedúcu úlohu.

So zreteľom na výskum vývinu marxisticko-leninskej filozofie na Slovensku chceme v štúdií ukázať, ako sa spomenuté problémy riešili na stránkach ilegálnej tlače a v zachovaných straníckych dokumentoch daného obdobia. Osobitnú pozornosť venujeme analýze *Boľševickej zástavy*, v tej dobe jediného teoretického časopisu, sprostredkujúceho základné diela a myšlienky klasikov marxizmu-leninizmu.

Jedným z programových cieľov Komunistickej strany Slovenska už od začiatku jej pôsobenia v ilegalite boli otázky triedne uvedomovacieho a výchovno-vzdelávacieho procesu slovenských robotníkov a roľníkov. Ich riešenie strana chápala ako súčasť realizácie koncepcie širokého národného frontu, zjednotenia všetkých antifašistických zložiek slovenskej spoločnosti v národnooslobodzovacom boji. V tejto súvislosti vydala KSS ešte r. 1939 dva závažné dokumenty. V prvom z nich, nazvanom *Ohlas k slovenskému ľudu a armáde* (september 1939), odhalila zločinnú účasť ľudáckej vlády na nespravodlivom útoku Nemecka proti Poľsku. V náväznosti na tento dokument vyšli *Smernice pre vnútrostranícku organizačnú a ideologickú kampaň* (október 1939). Nešlo v nich len o organizačné stmelenie strany, ale aj o organizovanie protifašistického boja a pôsobenie na masy v duchu marxisticko-leninskej ideológie. Vypuknutie vojny totiž vnieslo rozpory do radov HSLS a ďalších buržoáznych strán a dezorientovalo širšie vrstvy ľudu. Preto úlohou komunistov bolo spájať boj proti ľudáckej ideológii a propagande s bojom za presadenie marxisticko-leninského svetonázoru, za ideologickú pevnosť, za formovanie uvedomovacieho procesu pracujúcich, za mobilizáciu a zjednotenie všetkých antifašistických síl aj na poli ideológie. [4]

Východiskom činnosti KSS v tomto období bola nevyhnutnosť teoretickej analýzy daného štádia kapitalizmu a zaujatie stanoviska k vojne. Strana sa pri hodnotení vzniknutej situácie opierala o marxisticko-leninské učenie o vojne a o leninskú analýzu posledného štádia kapitalizmu, podanú v Leninovej práci *Imperializmus ako najvyššie štádium kapitalizmu*. Ilegálny *Hlas ľudu* z 1. januára 1940 uvádza výber z vyhlásenia Komunistickej internacionály k príležitosti XXII. výročia VOSR, kde sa k odhaleniu povahy druhej svetovej vojny píše: "Táto vojna je pokračovaním mnohoročných imperialistických rozporov v tábore kapitalizmu... Buržoázia zahájila túto vojnu preto, lebo sa zaplietla do

neprekonateľných rozporov kapitalistického systému a skúša teraz vyriešiť tieto rozpory novými vojnami... Taký je skutočný zmysel tejto vojny, vojny nespravodlivej, reakčnej, imperialistickej.“ (5, 1. január 1940)

V uvedenom *Hlase ľudu* v článku *Zahraničná politika ZSSR* sa v súlade s leninským stanoviskom imperialismus hodnotí ako “posledný vývojový stupeň kapitalistického systému, monopolistický kapitalizmus... zomierajúci kapitalizmus. Na tomto stupni voľný vývoj kapitalizmu musel byť zameraný násilným, monopolistickým ovládnutím hospodárstva nielen vo svojich vlastných štátoch, ale aj v medzinárodnom merítku. Kapitalizmus tak prerástol vo svetovú sústavu imperialistického hospodárstva, kde niekoľko imperialistických mocností a svetových monopolistických trustov násilne rozhoduje o surovinách, výrobe, trhoch, delení kolónií, národov a štátov.“ (5, 1. január 1940)

V článku sa ďalej zdôrazňuje leninská téza o zostrení všetkých protirečení v štádiu monopolistického kapitalizmu: “Táto sústava, vynútená vždy hlbším a zúfalejším bojom o zisk, samozrejme k nezneseniu rozvracia výrobu. Prehľbuje vykorisťovanie a triedne rozpory vo vnútri štátu, ďalej rozpory medzi potlačenými národmi a potlačujúcimi mocnosťami a konečne medzi jednotlivými imperialistickými mocnosťami.“ (5, 1. január 1940)

V duchu marxisticko-leninských zásad sa na konkrétnom príklade odhaľuje rozdiel medzi vojnou spravodlivou, o ktorú usiloval Sovietsky zväz, a vojnou nespravodlivou, imperialistickou, ktorú vyvolali a viedli západné mocnosti.

V súvislosti s teoretickou analýzou posledného štádia kapitalizmu komunistická strana neskôr spresnila svoje stanovisko, týkajúce sa hodnotenia druhej svetovej vojny. V IV. ročníku ilegálneho *Hlasu ľudu* z r. 1943 v článku *Čo je fašizmus* sa píše: “Vládúci fašizmus je... nepokrytou teroristickou diktatúrou najreakčnejších (spiatočných) a najimperialistickejších (dobyvačných) živlov finančného kapitálu. Najreakčnejšou odrodou fašizmu je fašizmus nemeckého typu. Drzo sa nazýva národným socializmom, hoci nemá nič spoločného so socializmom. Hitlerovský fašizmus — to není len meštiacky nacionalizmus. To je zvierací šovinizmus (nenávisť proti iným národom) ... Nemecký fašizmus vystupuje ako úderná tlupa medzinárodnej kontrarevolúcie, ako hlavný podpaľač imperialistickej (dobyvačnej) války... Fašizmus — to je moc finančného kapitálu samého nad pracujúcou triedou...” (5, r. 1943, bez bližšieho označenia)

Fašizmus v podobe ideológie národného socializmu, s ktorým sa musel marxisticko-leninský front vysporiadať, sa začal na Slovensku zavádzať predovšetkým po návrate Tisu, Tuku a Macha z rokovaní s Hitlerom zo Salzburgu v júli 1940. Zvlášť od tohto dátumu bolo zrejme úporné úsilie ľudáckeho režimu o totalitné usmernenie slovenského sociálneho a kultúrneho života.

Zásadný postoj k ideológii "národného socializmu" zaujala jedine komunistická strana. KSS vydala r. 1940 cyklostilovaný článok pod názvom *Za aké Slovensko bojujú komunisti?*. V tomto článku sa odhaľuje podstata "národného socializmu" a konfrontuje sa s podstatou socializmu ako nového spoločensko-ekonomického systému, založeného na princípe spoločenského vlastníctva výrobných prostriedkov. V článku sa uvádza: "Čo je národný socializmus? ... Je to otvorená diktatúra kapitalistov v dobe rozkladu kapitalizmu, v dobe prípravy a vedenia imperialistickej, t. j. dobovačnej vojny. Je to vláda pánov, ktorí sa vo vedomí svojich slabých pozícií snažia oklamať ľud sľubmi a nepatrnými ústupkami, sociálnou a nacionálnou demagógiou." (6, s. 2) K podstate socializmu ako spoločenského zriadenia nového typu sa píše: "Čo je socializmus? Socializmus je také spoločenské zriadenie, v ktorom všetky výrobné prostriedky (stroje, fabriky, bane i zem) prejdú do spoločného majetku ľudu a jeho socialistického štátu a družstiev k spoločnému užívaniu."

V tomto a ďalších materiáloch sa uplatňuje vedecký, historicko-materialistický prístup v hodnotení spoločenských javov. Stretávame sa s ním aj v ďalších straníckych dokumentoch z toho obdobia. Napr. v cyklostilovanom článku z 1. mája 1941 pod názvom *Uč sa poznávať, proti čomu a za čo bojuješ* [obsahuje charakteristiku kapitalistickej a socialistickej spoločnosti], v *Smerniciach pre diverznú činnosť* vypracovaných v júli 1941 L. Hanzelom pri príležitosti prípravy partizánskych skupín, kde sa o. i. vymedzujú hlavné úlohy agitácie a propagandy v danom období, ďalej v letáku *Buď pripravený!* z decembra 1941, vysvetľujúcim nevyhnutnosť zániku kapitalizmu a víťazstva socializmu, v článku *Strach a starosť*, zameranom na odhalenie strachu buržoázie zo šírenia socializmu a i.

Zápas o marxisticko-leninské myslenie, o osvojenie si myšlienkového dedičstva klasikov marxizmu-leninizmu, o tvorivú aplikáciu dialektikomaterialistickej metódy v činnosti komunistickej strany, ako aj úsilie o propagáciu učenia marxizmu-leninizmu, o vysvetľovanie a objasňovanie jeho základných princípov a pojmov, formovanie vedeckého materialisticko-leninského svetonázoru v boji proti buržoáznej ideológii a náboženstvu, predovšetkým proti klérofašistickej ideológii ľudáctva — viedla KSS v podmienkach hlbokkej ilegality. Okrem iného bola úplne znemožnená vydavateľská činnosť v oblasti prekladov diel klasikov marxizmu-leninizmu, bilancia ktorých nebola na Slovensku (na rozdiel od pomerov v Čechách) uspokojivá ani pred rokom 1938.⁴ Na Slovensko sa podarilo preniesť niekoľko výtlačkov *Dejín Všeživzavovej komunistickej strany* (boľševikov), ktoré vyšli v Sovietskom zväze r. 1938, takže u nás boli neznáme. Skupina komunistiv, ktorí ovládali ruský jazyk,

⁴ Prehľad vydaných prekladov prác klasikov marxizmu-leninizmu do r. 1938 na Slovensku pozri v štúdií E. Hudečkovej: *Dielo klasikov marxizmu-leninizmu v ČSR v rokoch 1919—1938*. In: *Filozofia* 1973, č. 5.

pracovala na preklade častí tejto publikácie, ktoré boli potom rozmnožované na cyklostile pre účely školenia členov strany. (Preložené časti sa potom stali základom prvého povojnového vydania slovenského prekladu Dejín VKS(b).)⁵

V týchto podmienkach významnú úlohu zohrala ilegálna *Boľševická zástava*, teoretický časopis, určený pre školenie kádrov KSS v marxizme-leninizme. Redigoval ho Lev Hanzel pod krycím menom Rudo Búrny, vydávanie a rozširovanie obstarával Štefan Szabó, člen I. ilegálneho ÚV KSS, pod krycím menom Beňuš. Časopis začal vychádzať na jar 1940 pre okres Hlohovec, neskôr pre celú bratislavskú oblasť straníckej organizácie, do ktorej patrili vtedy okrem straníckych organizácií v Bratislave a okolí aj okresy Trnava, Sereď, Hlohovec, Pezinok, Skalica, Nitra, Topoľčany, Zlaté Moravce. Bol zameraný na vysvetľovanie zásad dialektického a historického materializmu, materialistického chápania dejín, obsahoval tiež úryvky z Komunistického manifestu, ako aj zásady zahraničnej politiky ZSSR. V každom čísle boli tiež kontrolné otázky a metodické pokyny ako viesť kurzy marxizmu-leninizmu. Vyšlo 8 čísiel časopisu v priebehu dvoch rokov (1940—1941). Materiál pre časopis vydával ilegálny ÚV KSS, autorom teoretických článkov bol Lev Hanzel, politické články písal Ján Osoha pod krycím menom Cyril. Neskôr sa časopis rozšíril aj do ďalších oblastí na Slovensku.

Prvé číslo *Boľševickej zástavy* z r. 1940 uverejňuje rozsiahlu štúdiu zásadného významu, nazvanú *Marxistické poňatie dejín*. V úvode kladie autor dôraz na správne objasnenie a pochopenie pojmov materializmus, dialektika, materialistické chápanie dejín v úsilí zbaviť ich vulgarizujúceho chápania. V tejto súvislosti vymedzuje podstatu materializmu a idealizmu vo vzťahu k základnej filozofickej otázke, podstatu dialektickej metódy všeobecne a vo vzťahu k dejinám.

Materialistické chápanie dejín vymedzuje nasledovne: "...materialistické poňatie dejín tvrdí, že príčinou vývoja ľudskej spoločnosti vcelku a jednotlivých ľudských zariadení neboli, ako tvrdia idealisti, zmeny názorov ľudí o spoločnosti a jej zariadeniach, ktoré zmeny boli zasa vyvolané vlastnými zákonmi vývoja ideí, ale práve naopak, že vývoj spoločnosti i vývoj predstáv ľudí o ľudskej spoločnosti a jej zariadeniach boli výsledkom hmotných pomerov (ich vývoja), v ktorých ľudia žijú a že jedine tieto podmienky trvajú a vyvíjajú sa samostatne: že zmena hmotných podmienok spôsobuje i príslušnú zmenu spoločenských zariadení: že človek menil predstavu o dobre a zle v styku s druhými ľuďmi, ba i vo svojom styku s bohom, keď sa menili hmotné podmienky jeho života. Tieto predstavy sa menili teda podľa toho, ako sa menili jeho životné hmotné podmienky." (7, r. 1940, č. 1, s. 3)

Ďalej autor štúdie vysvetľuje Marxov objav hlavných hybných síl

⁵ Z osobného rozhovoru autorky štúdie s profesorom Levom Hanzelom, bývalým pracovníkom ilegálnej KSS, 13. 12. 1984.

ľudských dejín — hospodárskych podmienok. Poukazuje na väzbu a dialektickú podmienenosť nadstavby spoločnosti, jej vývoja a zmien s vývinom a zmenami samej materiálnej základne (hospodárskych pomerov). Objasňuje pojmy výroba a rozdeľovanie produktov ako základ každého spoločenského poriadku a rozdelenia spoločnosti na triedy. “Vo všetkých dejinných útvaroch spoločnosti rozdeľovanie výsledkov ľudskej práce, ktoré si spoločnosť vyrobila, a tým i rozdelenie spoločnosti na triedy závisí na tom, čo a ako sa v tej ktorej spoločnosti vyrába a ako sú výrobky rozdeľované. Podľa toho sa najposlednejšia príčina všetkých spoločenských premien musí hľadať nie v tom, že ľudia lepšie a lepšie poznávajú zákony večnej ‘Pravdy’ a ‘spravodlivosti’ alebo podobných ‘Ideí’, ale v zmenách spôsobu výroby a rozdeľovania, Nie vo filozofii, ale v hospodárstve toho ktorého obdobia.” (7, r. 1940, č. 1, s. 4)

Nasleduje analýza pojmov výrobné sily spoločnosti, výrobné vzťahy, dialektika ich pôsobenia, analyzuje sa pojem spoločensko-ekonomickej formácie z hľadiska jej podstaty, typológie, vývinového procesu, jej základných súčastí.

Osobitnú pozornosť venuje autor štúdie problému tried a triedneho boja. Pri vysvetľovaní vzniku tried a ich podstaty vychádza z Leninovej definície tried, odhaľuje podstatu a formy triedneho boja, poukazuje na jeho súvislosť so zmenou starého spoločensko-ekonomickeho poriadku a jeho nahradenia novým.

V tejto súvislosti dôsledne materialisticky pristupuje k objasneniu otázky zmien v oblasti ideológie, nahradenia starej, reakčnej ideológie novou, revolučnou. Na jednej strane poukazuje na to, že: “Nové idey sú teda vždy výsledkom nových hospodárskych pomerov...” (7, r. 1940, č. 1, s. 6), na druhej strane, aplikujúc základný marxisticko-leninský ideologický princíp, formulovaný K. Marxom v *Nemeckej ideológii*, odhaľuje autor nielen súvislosť ideí s hospodárskymi pomermi, ale aj so záujmami hlavných spoločenských tried: “...v našej spoločnosti, rozdelenej na triedy, budú idey v tej ktorej dobe nielen výsledkom určitých hospodárskych podmienok, ale budú tiež predovšetkým vyjadrovať potreby, prania či snahy tried, vynesených hospodárskymi podmienkami do popredia.” (7, r. 1940, č. 1, s. 5) A ďalej: “Nové idey sú pravdivým výrazom zápasiacich spoločenských síl.” (7, r. 1940, č. 1, s. 6)

Štúdia *Marxistické poňatie dejín* svedčí o autorovom vyspelom zvládnutí ideového dedičstva klasikov marxizmu-leninizmu k nastolenej téme, o schopnosti jasne a konkrétne formulovať základné otázky a pojmy a aplikovať ich na konkrétnu spoločensko-ekonomickejšiu formáciu, v ktorej podmienkach sa odohrával politický a ideologický boj slovenských robotníkov a roľníkov pod vedením KSS. Práve chápanie teórie marxizmu-leninizmu a vedeckej dialekticko-materialistickej metódy v úzkej náväznosti na prax revolučného boja sa stalo základným postulátom činnosti celého komunistického hnutia v ilegalite. V úvode prvého čísla *Boľševickej zástavy* nachádzame v tejto súvislosti formulovanú

myšlienku, že teória marxizmu-leninizmu je zovšeobecnenou skúsenosťou robotníckeho hnutia, a stáva sa bezcennou, pokiaľ nie je spájaná s revolučnou praxou, práve tak, ako je slepá prax, keď je odtrhnutá od revolučnej teórie. Celá *Bolševická zástava* je živým svedectvom osvojenia si tejto myšlienky.

Preto v ďalších číslach tohto periodika uverejňujú jeho redaktori na pokračovanie Marxov a Engelsov *Manifest komunistickej strany*. Jeho uvedeniu predchádza úvod redakcie, v ktorom sa zdôrazňuje aktuálnosť *Manifestu* v daných podmienkach činnosti KS a na základe myšlienok *Manifestu* sa analyzuje postavenie a úloha proletariátu na Slovensku v období imperialistickej vojny.

Bolševická zástava priniesla tiež rozsiahly článok *O vojne* (r. 1941, č. 2), vysvetľujúci z marxisticko-leninského hľadiska príčiny, podstatu a iné závažné otázky historikomaterialistického skúmania problému vojny, ako aj významný článok *Mierová politika ZSSR* (r. 1941, č. 3).

Význam *Bolševickej zástavy* treba posudzovať v kontexte doby, v ktorej vznikol, a účelu, ktorý mal plniť a plnil. Ako jediný teoretický časopis v daných historických podmienkach, určený pre školenie v marxizme-leninizme bol zároveň jediným, a preto nepostrádateľným zdrojom a sprostredkovateľom ideí klasikov marxizmu-leninizmu. Marxisticko-leninské princípy a pojmy sa tak dostávali do vedomia pracujúcich a prispievali k objasneniu dejinného procesu z pozícií materialistického chápania dejín, k formovaniu a upevňovaniu ich triedneho vedomia, k zvyšovaniu ich teoretickej vyzbrojenosti k účinnému ideologickému a politickému zápasu.

Jednou zo závažných otázok teoretickej i praktickej činnosti komunistickej strany, ktorá nás zaujíma v súvislosti s výskumom dejín marxisticko-leninskej filozofie, bola otázka demokracie. Svedčí o tom článok z júna 1939, nazvaný *Znamená koniec československej demokracie koniec demokracie vôbec?* [8] Prvoradou úlohou komunistov bolo zaujať stanovisko k buržoáznym koncepciám demokracie, šíreným na Slovensku v období slovenského štátu, a vysvetliť túto otázku z marxisticko-leninských pozícií. Článok reaguje na Masarykov výrok "Demokracie, toť diskuse" a odhaľuje formalizmus tohto chápania. V polemike s Masarykom objasňuje podstatu marxisticko-leninského chápania demokracie.

Na otázku, ktorá bola v období "slovenského štátu" nastolená veľmi ostro, t. j. či demokracia je útvar životaschopný, alebo pomýlený a odsúdený na zánik, sa odpovedá taktó: "Základnou vlastnosťou pravej demokracie je čo najdokonalejšie splynutie oboch pólov, totiž národa a jeho vlády." Ďalej sa dokazuje nemožnosť spojenia pravej demokracie s kapitalistickým spoločenským zriadením: "...syntéza demokracie a kapitalizmu sa ešte nikdy nepodarila." Podstata demokracie je chápaná ako sloboda, ale kapitalizmus, ako ukazuje článok, je systém, ktorý umožňuje len slobodu kapitálu. Preto východisko a platformu pre vybudovanie skutočnej demokracie, demokracie pre ľud treba hľadať inde:

“Demokracia je systém dokonalej telesnej a duševnej slobody. Kapitalizmus je systém násilia. Demokracia nemôže teda a nikdy nebude podporovať a trpieť vlastníctvo a jeho dedenie... To znamená, že demokracia je možná len na princípe komunizmu.“ (8, s. 2)

Pochopiteľne, obmedzený rámec článku, vydaný v podmienkach ilegality pravdepodobne formou letáku, nemožiol obsiahnuť a vyčerpáť teoretický problém demokracie. Treba však vyzdvihnúť chápanie demokracie ako podieľanie sa ľudu na správe spoločenských záležitostí, ako súlad národa a jeho vlády. Dôležitá bola tá skutočnosť, že komunistická strana sa riadila princípom demokratizmu v svojej každodennej činnosti, kde každý jej čin smeroval k utvoreniu podmienok pre uplatnenie najširšieho demokratizmu v praxi: prvým a rozhodujúcim krokom bolo úsilie o utvorenie širokého jednotného frontu národného oslobodenia, úsilie zaangažovať čo najširšie vrstvy pracujúcich más do boja proti fašizmu a za nové usporiadanie pomerov.

KSS nevedla triedny boj úzko nacionálne, v teórii i praxi uplatňovala a rozvíjala princíp proletárskeho internacionalizmu. Princíp proletárskeho internacionalizmu stelesňoval na jednej strane úsilie o medzinárodnú solidaritu robotníckej triedy v boji proti panstvu kapitálu a proti fašizmu, na druhej strane snahu o vytvorenie rovnoprávných vzťahov medzi národmi na základe mierového spolunažívania. V letáku pod názvom *Čo je internacionalizmus*, sa píše: “Internacionalizmus, hlásaný III. komunistickou internacionálou, je protiklad šovinistického krvilačného nacionalizmu. A čo je nacionalizmus, obzvlášť šovinistický nacionalizmus? ... nacionalizmus hľadá len to, čo národy od seba rozdeľuje, čo ich ženie do vražedného boja o každú piaď pôdy.“ (9, s. 1) V letáku sú ďalej vymedzené zásady proletárskeho internacionalizmu: “V hesle komunistickej strany (internacionály) ‘Proletári všetkých krajín, spojte sa!’ je vyjadrené všetko to, čo internacionalizmus znamená. Internacionalizmus Komunistickej internacionály znamená: 1. priateľské spolunažívanie národov celého sveta; 2. slobodu pre všetky ujarmené národy európske a koloniálne; 3. zničenie moci kapitalizmu a tým zamedzenie vykorisťovania človeka človekom; 4. zaistenú prácu a ľudskú odmenu za prácu; 5. vyššiu kultúru a blahobyť.“ (9, s. 2)

O praktickej aplikácii týchto zásad svedčí *Ohlas Komunistickej strany Slovenska* k slovenskému národu, vydaný pri príležitosti 1. výročia rozbitia Československej republiky v marci 1940 (koncipovaný Júliom Ďurišom, členom vedenia I. ilegálneho ÚV KSS), kde sa uvádza: “... ako príslušníci malého národa viac ako hocikto iný musíme svoj národnooslobodzovací boj spojiť s oslobodzovacím bojom medzinárodnej robotníckej triedy ako hlavnéj záruky úplného oslobodenia potlačených národov i ľudstva. Náš boj musí byť súčasťou veľkého medzinárodného zápasu o konečné a úplné riešenie. To je ten druh proletárskeho internacionalizmu.“ (10, s. 15)

Otázka národa, vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu vy-

stúpila zvlášť do popredia v období, ktoré predstavuje závažný vývojový medzník nielen nášho, ale aj medzinárodného oslobodzovacieho zápasu proti fašizmu: 22. júna 1941 fašistické Nemecko napadlo Sovietsky zväz.

Vyhroteným snahám ľudákov o stotalizovanie celého politického a duchovného života na Slovensku po 22. júni 1941 najaktívnejšie čelila komunistická strana. V tom období vyvinula veľkú protifašistickú kampanň prostredníctvom letákov a vyhlásení, v ktorých vyzývala nebojovať proti Rusom, ale obrátiť zbrane proti nemeckým fašistom a ich domácim prísluhovačom. Z marxisticko-leninských pozícií vysvetľovala internacionálnu úlohu Sovietskeho zväzu v boji proti fašizmu. Napríklad vo vyhlásení, uverejnenom v ilegálnom *Hlase ľudu* z júla 1941 pod názvom *Po boku ZSSR za slobodu slovenského národa*, sa píše: "Sovietsky zväz je predstaviteľom boja všetkých ultáčaných za konečné sociálne a národné oslobodenie, za nový svet socializmu, pokroku a šťastia." (5. júl, 1941)

Júlové číslo časopisu *Iskra*, orgánu KSS, vydávaného v Trenčíne, bolo venované odhaleniu lživej fašistickej propagandy, namierenej proti ZSSR. Celý časopis bol zameraný na získanie širokého protifašistického frontu národného oslobodenia a na šírenie ideí proletárskeho internacionalizmu, bratstva a solidarity so ZSSR. (Porovnaj 3) Ilegálny týždenník KSS, vychádzajúci pod názvom *Zprávy KTK* (Správy Komunistickej tlačovej kancelárie, redigované A. Markušom) publikoval dňa 25. novembra 1941 článok *Fašistická bilancia*, v ktorom uviedol marxistickoleninskú analýzu Hitlerovho imperialistického vojenského ťaženia proti socialistickému ZSSR. Významným bodom spomenutej analýzy je odhalenie priepastného rozporu medzi vodcami a vládami krajín, ktoré ako vazali Hitlera podporovali protisovietsku vojnu, a samými národmi, ktoré sa dištancovali od svojich zradných vodcov s tým, že: "... nechcú mať nič spoločné s vojnou nemeckého imperializmu proti ZSSR", čím v praxi demonštrovali silu ideí proletárskeho internacionalizmu a solidarity s národmi ZSSR. (Porovnaj 11)

Dňa 10. a 11. augusta 1941 sa v Moskve konal Všeslovanský kongres, ktorého cieľom bolo zjednotenie bojového úsilia slovanských národov, stojacich v prvej línii protifašistického frontu. Informácie z tohto kongresu prinieslo septembrové číslo *Hlasu ľudu* z r. 1941. Uverejnilo výber z prejavu M. Čulena, ktorý zastupoval slovenský národ. M. Čulen vo svojom prejave odsúdil zradcov slovenského národa, vyzdvihol ideu slovanskej vzájomnosti, ktorá sa stala tradíciou, nevykoreniteľnou zo slovenského duchovného a národného života a ideu jednoty slovenského národa s národom českým. "My Slováci bojujeme bok po boku s Čechmi, ktorí sú nám najbližší, v dôvere, že v budúcnosti sa nepriateľovi už nikdy nepodarí vraziť klin medzi nás." (5. sept. 1941) Ďalej je v *Hlase ľudu* publikovaná revolúcia zjazdu, vyzývajúca všetky slovanské národy do rozhodného boja proti Hitlerovi a jeho spojencom.

Z hľadiska koncepcie širokého jednotného frontu národného oslo-

bodenia malo veľký význam *Prevolanie Komunistickej strany Slovenska k 24. výročiu Októbrovej revolúcie*, vydané k 7. novembru 1941. Hodnotil sa v ňom svetodejinný význam VOSR pre národy Ruska, ako aj celého sveta. Poukazovalo sa na to, že prvýkrát v dejinách ľudstva zvíťazila najširšia a najdokonalejšia forma demokracie, skutočná vláda ľudu. Odhalil sa v ňom agresívny charakter svetového imperialismu, ktorý sa neustále usiloval zničiť ZSSR. "A bol to práve nemecký fašizmus, táto najodpornejšia lebo najbeštiálnejšia forma diktatúry buržoázie, ktorá ako avantgarda svetovej reakcie vopred zotročila malé národy Európy, ozbíjala ich o vojnový materiál, o zásoby potravín a potom zákerne napadla ZSSR." Vyhlásenie bolo demonštrovaním bratstva a solidarity so ZSSR a jeho Červenou armádou, ktorá niesla na svojich pleciach najväčšiu ťarchu boja proti hitlerovskému Nemecku. (Porovnaj 12)

Ukázalo sa, že 22. jún 1941 a po ňom nasledujúce udalosti boli tým prelomom, ktorý postupne — za veľkého úsilia a príspenia KSS — vyvolal aktivizáciu ďalších vrstiev slovenského národa. Práve táto aktivizácia sa stala predpokladom rozšírenia základne národnooslobodzovacieho hnutia zdola. Napriek sústredenému náporu ľudáckej propagandy o stotalizovanie duchovného života na Slovensku, v dôsledku vyostrenia politickej situácie a zhoršenia hospodárskych a sociálnych pomerov, výrazne poklesol vplyv klérofašistickej ideológie na masy, čo zaznamenali aj sami predstavitelia ľudákov. Zároveň rástlo národné povedomie slovenského ľudu a jeho uvedomelý odpor proti ľudáckemu režimu.

Pokiaľ ide o situáciu na poli vedy a kultúry, možno konštatovať, že pokrokové tradície slovenského národného života boli natoľko silné a zakorenené, že nedovolili hlbšiemu prieniku klérofašistickej ideológie do myslenia slovenskej inteligencie, a veľká časť si zachovala "neohrozený a nekompromisný postoj". (13, s. 399) "Tento postoj nepozná kompromis bez nebezpečia, že sa tvorba vzdá svojho bytostného poslania. Takýto postoj možno len zaujať, možno sa v jeho zmysle voľne vyjadriť, alebo sa nemožno vyjadriť vôbec." (14, s. 243—244)

Roky 1942 a 1943 sa niesli v znamení rozmachu národnooslobodzovacieho hnutia, pokračujúceho procesu zjednocovania všetkých anti-fašistických a demokratických zložiek slovenského národa, ktorý mal vyústiť do ozbrojeného boja a protifašistickej národnej a demokratickej revolúcie. Z hľadiska našej témy je potrebné poukázať na neustály vzrast významu masovopolitickej práce komunistickej strany, jej ideologickej pevnosti a organizačnej pripravenosti ako vedúcej sily národnooslobodzovacieho zápasu, a neskôr aj ozbrojeného povstania. V tejto súvislosti vystúpili do popredia tiež otázky, vyžadujúce si principiálny marxisticko-leninský prístup a objasnenie vo vzťahu ku konkrétno-historickým podmienkam. Išlo predovšetkým o nové zhodnotenie charakteru vojny po vstupe ZSSR do vojny, o otázku hegemonie robotníckej triedy v protifašistickom boji, o otázku socialistickej revolúcie a úlohu

osobnosti a ľudových mäs v dejinách v jej marxisticko-leninskej interpretácii, ale aj praktickej realizácii, o otázku boja proti oportunizmu, o riešenie národnostnej otázky atď. Pri objasňovaní spomenutých otázok nezastupiteľnú úlohu opäť zohrala ilegálna tlač, ako aj ďalšie stranické dokumenty, ktoré boli ilegálne vydávané a rozširované. Predovšetkým už spomínaný týždeň *Zprávy KTK*, ktorý vznikol v októbri 1941 z iniciatívy A. Markuša, a rozširovali ho po celom Slovensku, tak isto ako aj ilegálny *Hlas ľudu*, ktorý vychádzal do roku 1942 pravidelne mesačne jedno číslo — a v roku 1943 v dôsledku silnej perzekúcie nepravidelne, na rôznych miestach Slovenska. Otázky politickej moci, národa a proletárskeho internacionalizmu, zdôrazňujúceho leninský princíp práva každého národa na sebaurčenie, spolupráce medzi národmi, otázka budúceho usporiadania nášho štátu na princípe demokratizmu, myšlienka demokracie v oblasti hospodárskej, sociálnej, kultúrnej a i. — tieto závažné otázky, vyžadujúce si dôsledné marxisticko-leninské riešenie a prevedenie do praxe, boli zakotvené aj vo Vianočnej dohode, v základnom dokumente celonárodného odboja na Slovensku z decembra 1943. (1, s. 85—86)

Myšlienku socialistickej revolúcie a spojenia osudov slovenského národa s národmi ZSSR presadzoval aj Š. Baštovanský, člen IV. ilegálneho ÚV KSS, vo svojej štúdiu *Národný vývin Slovákov* vo svetle marxizmu. Štúdia predstavovala závažný pokus o teoretické rozpracovanie národnostnej otázky z pozícií marxizmu-leninizmu. Bola napísaná v druhej polovici roku 1942 a stala sa podkladom diskusie medzi členmi komunistickej strany v rámci programu pozdvihnutia ich politickej a ideologickej uvedomelosti. V štúdiu sa uvádzalo, že „len princípy riešenia národnostnej otázky, reprezentované Sovietskym zväzom a vytvorené socialisticou revolúciou, môžu slovenský národ uchrániť pred novou národnou porobou a pred nebezpečenstvom nových vojnových pohrôm. „Socialistická revolúcia je preto v plnom zmysle i národným záujmom slovenského ľudu“. (15, s. 268) V období, keď sa diskutovalo o obsahu štúdie, ešte nebol čas na vytyčovanie socialistickej revolúcie ako bezprostredného cieľa odboja, pretože by to protirečilo koncepcii jednotného širokého frontu národného oslobodenia. Preto neskôr Š. Baštovanský formuloval cieľ odboja nasledovne: „Vedenie strany pokladá dnešné politické obdobie za obdobie národno-revolučného boja. To znamená, že strana v tomto období si nekladie za bezprostredný cieľ zavrhnutie kapitalizmu a nastolenie socialistickeho spoločenského poriadku, ale porážku fašizmu. . . Porážka fašizmu má byť len etapou k socialistickeému spoločenskému poriadku, ktorého nastolenie ako bezprostredný politický cieľ môže byť vytyčené len v etape ďalšej, i keď strana teoreticky už i v dnešnej etape prevádza kritiku kapitalizmu a imperialismu a na druhej strane propagandu socialistickeho spoločenského poriadku.“ (15, s. 268)

Túto koncepciu národnooslobodzovacieho a protifašistického zá-

pasu — ktorá vychádzala z dôslednej marxisticko-leninskej teoretickej analýzy fašizmu — presadzovali komunisti až do vypuknutia Slovenského národného povstania. Svedectvom sú tu materiály z obdobia prípravy a realizácie SNP, predovšetkým povstalecká tlač. Napr. v úvodníku časopisu *Útok*, orgánu revolučného národného výboru v Liptovskom Mikuláši zo dňa 30. 8. 1944⁶, nazvanom *O čo ide* — jeho autorom bol Lev Hanzel — sa píše: “Slovenské robotníctvo si uvedomilo nutnosť organizovania celonárodného oslobodzovacieho frontu proti spoločnému nepriateľovi — nemeckému fašizmu. Uvedomilo si, že fašizmus, najreakčnejší, najimperialistickejší, najšovinistickejší to živel nemeckého finančného kapitálu, je najväčšou prekážkou v pokrokovom vývoji celého ľudstva, teda i slovenského ľudu. Porážka nacizmu je hlavným cieľom všetkých pokrokových snažení dnešnej historickej epochy — epochy protifašistického boja.” (16, 30. 8. 1944, s. 1)

Z hľadiska sledovania vývinu marxisticko-leninského myslenia na Slovensku treba zdôrazniť, že *Povstalecká Pravda*, *Nové slovo* a ďalšie noviny a časopisy, vychádzajúce v období SNP, bezprostredne nadviazali na ideovo-politickú a teoretickú činnosť KSS v ilegalite.

Ich úlohou bolo “zjednocovať všetky pokrokové antifašistické sily a mobilizovať ich do boja proti fašizmu, informovať o konkrétnych politických pomeroch, ekonomických a sociálnych otázkach. Zároveň však povstalecká tlač pôsobila ako nástroj presadzovania a upevňovania ideológie marxizmu-leninizmu vo vedomí ľudových mas, ako tlmočník ideí a princípov, ktorými sa riadila vo svojej činnosti Komunistickej strana Slovenska a ktoré vysvetľovala a propagovala v protipóle k ľudáckej klérofašistickej ideológii a propagande.” (17, s. 418)⁷

Na záver možno konštatovať, že Komunistickej strane Slovenska a jej ilegálnemu vedeniu sa podarilo v rokoch ilegálneho pôsobenia zabezpečiť tú kontinuitu v objasňovaní, rozpracovaní a šírení ideí marxizmu-leninizmu, ktorej základy položila teoretická a ideologická činnosť KSS pred r. 1938 a komunistická inteligencia združená okolo DAVU. Prínos teoretickej činnosti komunistov v tomto období treba vidieť predovšetkým:

1. v objasňovaní a rozpracovaní naliehavých a aktuálnych otázok filozoficko-teoretickej a ideologickej povahy, ku ktorým patrili: otázka materialistického chápania dejín a dialektikomaterialistickej metódy, otázka teoretickej analýzy daného štádia kapitalizmu, leninské riešenie koncepcie vojny a mieru v súvislosti s hodnotením charakteru druhej svetovej vojny, otázka sociálnej revolúcie, podstaty socialistického spoločenského zriadenia, demokracie a slobody, otázka boja s buržoáznou ideológiou a zápasu o triedne a socialistické uvedomenie proletariátu

⁶ Išlo o prvé číslo časopisu *Útok* po trojročnej ilegalite; od tohto čísla bol jeho redaktorom Lev Hanzel.

⁷ Analýzu povstaleckej tlače z hľadiska vývinu marxisticko-leninského myslenia na Slovensku pozri citovanú literatúru č. 17.

a osvojenie si marxisticko-leninského svetonázoru, leninské riešenie národnostnej otázky, vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu v protiklade k buržoáznemu nacionalizmu, šovinizmu a rasizmu;

2. v teoretickom zdôvodnení myšlienky jednotného širokého národného frontu v danej etape národnooslobodzovacieho boja proti fašizmu a v presadzovaní tejto koncepcie do praxe;

3. vo vytvorení ideologickej bariéry proti stotalizovaniu duchovného života na Slovensku prostredníctvom postupného stmeľovania jednotlivých zložiek slovenskej spoločnosti na báze spolupráce všetkých anti-fašistických síl, upevňovaním pokrokových tradícií slovenského duchovného života — predovšetkým idey vzájomných vzťahov Čechov a Slovákov a idey slovanskej vzájomnosti, zvlášť vzťahu Slovákov k ruskému národu a postupným formovaním uvedomelého odporu proti ľudáckemu režimu a klérofašistickej ideológii.

LITERATÚRA

1. HUSÁK, G.: Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1975.
2. RUTKAY, F.: Slovenská ilegálna a povstalecká tlač. In: Studia academica Slovaca 1975, č. 4.
3. MACHÁNKOVÁ, R.: Mor ho!, výber z ilegálnych a povstaleckých časopisov. Matica Slovenská. Martin 1974.
4. Smernice pre vnútrostranícku a ideologickú kampaň. 20. 10. 1939. Archív ÚML ÚV KSS, fond ÚV 1/8.
5. Hlas ľudu. R. 1940—1943.
6. Za aké Slovensko bojujú komunisti? R. 1940. Archív ÚML ÚV KSS, fond ÚV 1/97.
7. Bolševická zástava, ilegálny časopis pre výchovu kádrov KSS, r. 1940—1941.
8. Znamená koniec československej demokracie koniec demokracie vôbec? Jún 1939, Archív ÚML ÚV KSS, fond ÚV 1/19.
9. Čo je internacionalizmus? Archív ÚML ÚV KSS, ÚV 1/69.
10. Ohlas komunistickej strany Slovenska k slovenskému národu, 14. 3. 1940. Archív ÚML ÚV KSS, fond ÚV 1/50.
11. Zprávy KTK, týždenník Komunistickej tlačovej kancelárie Vychádzal r. 1941—1943.
12. Prevolanie Komunistickej strany Slovenska k 24. výročiu Októbrovej revolúcie. 7. november 1941. Archív ÚML ÚV KSS, Ilegálna KSS.
13. CLEMENTIS, V.: Neželaná „samostatnosť“. Českoslovák, 12. 3. 1943. In: Odkazy z Londýna. Bratislava 1947.
14. NOVOMESKÝ, L.: O tom mlčaní. In: Publicistika. Zv. IV. 1938—1943, Bratislava 1970.
15. Prehľad dejín KSČ na Slovensku. Bratislava 1971.
16. Útok, orgán Revolučného národného výboru, L. Mikuláš. R. 1944.
17. SMREKOVÁ, D.: Marxizmus-leninizmus v činnosti KSS za Slovenského národného povstania. In: Filozofia 1948, č. 4.

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КПС В ПЕРИОД ПОДПОЛЬЯ

Дагмар Смеркова

Автор статьи сосредоточивает внимание на исследовании развития марксистско-ленинской философии в Словакии в годы 1938—1944. Она исходит из положения, что борьба за марксистско-ленинскую мысль в данный период переносится на почву нелегальной КПС,

становится неотъемлемой составной частью ее политической и идеологической деятельности. Картину теоретической разработки вопросов марксистско-ленинской философии или философской интерпретации важных политико-идеологических проблем данного периода автор представляет на основе анализа первоисточников, прежде всего нелегальной печати и партийных документов. К вопросам, имевшим с точки зрения развития марксистско-ленинской философии у нас важное значение, по мнению автора, относились в данный период следующие: необходимость теоретического анализа империалистической стадии капитализма и характера войны, проблематика классовой борьбы во всех ее формах, раскрытие сущности фашизма, вопросы пролетарской революции, социализма и народной демократии, решение вопросов нации, партиотизма и пролетарского интернационализма, вопрос о распространении марксистско-ленинской идеологии в противоположность клерикально-фашистской идеологии глинковцев, воспитание к научному мировоззрению и др. Особое внимание уделено журналу „Большевицка застава“ („Большевицкое знамя“), единственному в данный период теоретическому журналу, который знакомил читателей с основными произведениями и идеями классиков марксизма-ленинизма.

MARXIZMUS-LENINIZMUS IN DER TÄTIGKEIT DER KPS WÄHREND DER ILLEGALITÄT

Dagmar Smreková

Die Vf. des Aufsatzes konzentriert sich auf die Untersuchung der Entwicklung der marxistisch-leninistischen Philosophie in der Slowakei in den Jahren 1938—1944. Ihren Ausgangspunkt bildet die These, dass der Kampf um das marxistisch-leninistische Denken sich in diesem Zeitraum auf den Boden der illegalen KPS verlagert und zum untrennbaren Bestandteil ihrer politischen und ideologischen Tätigkeit wird. Das Bild der theoretischen Herausarbeitung von Fragen der marxistischen Philosophie, bzw. der philosophischen Interpretation wichtiger politisch-ideologischer Probleme des gegebenen Zeitraums zeichnet die Vf. anhand der Analyse zeitgemässen Quellenmaterials, vor allem der illegalen Presse und Parteidokumente. Zum von dem Gesichtspunkt der Entwicklung der marxistisch-leninistischen Philosophie bei uns aus wichtigen Fragenkreis, gehörten ihrer Meinung nach im gegebenen Zeitraum: die Notwendigkeit der theoretischen Analyse des imperialistischen Stadiums des Kapitalismus sowie der Natur des Krieges, die Problematik des Klassenkampfes in all seinen Formen, die Enthüllung des Wesens des Faschismus, Fragen der proletarischen Revolution, des Sozialismus und der Volksdemokratie, die Lösung der Frage der Nation, des Patriotismus und proletarischen Internationalismus, die Frage der Verbreitung der marxistisch-leninistischen Ideologie im Gegensatz zur klerikal-faschistischen Ideologie des Völkischen, die Erziehung zur wissenschaftlichen Weltanschauung u. a., Besondere Aufmerksamkeit wird der *Bolschewistischen Fahne* geschenkt, der einzigen theoretischen Zeitschrift des gegebenen Zeitraums die Grundwerke und -gedanken der Klassiker des Marxismus-Leninismus vermittelte.